

Sport als middel om sociaal kapitaal te verwerven voor nieuwkomers

Je beter thuis voelen in je buurt. Je zelfvertrouwen versterken. Laagdrempelig je mentale en fysieke gezondheid op peil houden. Een duurzaam sociaal netwerk uitbouwen. Nieuwe sporten verkennen. Talenten verder ontwikkelen. De vele troeven van vrijwilligerswerk ervaren. Verbreederen met wie anders is. Het zijn allemaal verschillende effecten waarop heel wat lokale sportinitiatieven mikken met het participatietraject voor nieuwkomers. Het participatietraject richt zich op het opbouwen van sociaal kapitaal via maatschappelijke participatie. Een uitgelezen kans om vanuit het sport- en bewegingsveld bij te dragen aan een inclusieve samenleving waar nieuwkomers hun draai vinden. Benieuwd welke steen jij mee kan verleggen? In dit artikel duiken we in het waarom, wat en hoe van het participatietraject voor nieuwkomers.

Europa WSE

Sociaal kapitaal uitbreiden dankzij het participatie- en netwerktraject

Jaarlijks vestigen zich in Vlaanderen en Brussel tienduizenden mensen uit alle hoeken van de wereld. De Vlaamse overheid biedt deze nieuwkomers (18 jaar of ouder en met een wettig verblijf) een inburgeringstraject aan om voeling te krijgen met en deel uit te maken van onze samenleving¹. Dit traject bestaat uit lessen Maatschappelijke Oriëntatie, Nederlands als

verbindende taal en een traject naar werk. Sinds januari 2023 volgt een nieuwkomer ook een vierde pijler: een participatie- en netwerktraject van 40 uur, in een Nederlandstalige context, met als doel het bevorderen van sociale participatie². Het participatietraject kan verschillende vormen aannemen: een buddyproject, een kennismakingsstage bij een bedrijf, vrijwilligerswerk ... Meedoen, Nederlands oefenen en authentiek contact maken: dat zijn de sleutels tot succes. Sterke sociale verbindingen leggen, dat doe je niet enkel in een klaslokaal.

Het participatie- en netwerktraject is verplicht voor sommige nieuwkomers (onder andere erkende vluchtelingen) en optioneel voor anderen (bijvoorbeeld EU-burgers, nieuwkomers in Brussel ...). Het Vlaams Agentschap Integratie en Inburgering (AGII) en de twee stedelijke agentschappen in Antwerpen (Atlas) en Gent (Amal) bieden de inburgeringstrajecten aan. Zij hebben de regie over de vraagzijde. Een trajectbegeleider zorgt voor individuele begeleiding van de nieuwkomer.

¹ www.vlaanderen.be/integratie-en-inburgering-in-vlaanderen

² www.vlaanderen.be/samenleven/herkomst/inburgering/participatie-en-netwerktraject

Inclusievere (sport)organisaties

Uiteraard biedt het participatietraject niet enkel meerwaarde voor de nieuwkomer. Dankzij de participatietrajecten werken (sport)organisaties nog inclusiever. Ook de ontvangende samenleving heeft er baat bij: het contact tussen burgers van diverse origine wordt warmer door samen successen te beleven, verhalen te delen en bij te leren. Inzicht in elkaars leefwereld draagt bij aan een positieve houding ten opzichte van diversiteit en een (meer) verdraagzame samenleving.

Lokale besturen zijn een prioritaire partner voor het participatietraject. Die rol sluit aan bij de decretale regierol integratiebeleid. Integratie is een maatschappelijke opdracht van en voor iedereen, niet enkel van de integratiesector. Steden en gemeenten staan op de eerste lijn om het relevante aanbod van lokale en bovenlokale actoren te ontsluiten. Zij hebben met andere woorden regie over de aanbodzijde. Dat kunnen zowel reguliere, bestaande initiatieven zijn als nieuwe activiteiten ontwikkeld door mogelijke partners.

Op www.ikdoemee.be vind je een meertalige databank in functie van het participatietraject.

Sport- en vrijetijdsdiensten staan dicht bij de burger. Ze zijn bij uitstek goed geplaatst om ook voor nieuwe inwoners het lokale sport- en vrijetijdsaanbod uiteenlopend, aantrekkelijk en vlot vindbaar te maken. Dichtbij huis samen fysiek actief zijn, kent vele troeven voor nieuwkomers: je leert al doende het DNA van een samenleving kennen, je voorkomt of doorbreekt sociaal isolement en je creëert een positief zelfbeeld en dito sociale interacties.

Krachten bundelen voor divers, kwaliteitsvol en toegankelijk aanbod

Nieuwkomers zijn geen homogene groep. Een tandarts uit Gaza heeft andere noden, interesses en talenten dan een artiest uit Oekraïne of een maatschappelijk werker uit Afghanistan. Om tegemoet te komen aan die verscheidenheid, is er nood aan een brede waaier aan mogelijkheden. Elke burger, organisatie of bedrijf is daarbij een potentiële aanbieder.

Organisatienetwerken

De uitdaging om een divers, kwalitatief en toegankelijk aanbod participatietrajecten te voorzien, is complex. Het overschrijdt de capaciteit van één organisatie. Expertise en middelen zitten verspreid. Daarom investeert de Vlaamse overheid via het Europees Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie (AMIF) gedurende zes jaar in de uitbouw van 18 regionale organisatienetwerken op het niveau van de 15 referentieregio's en de drie grootsteden Antwerpen, Gent en Brussel³. Zo'n organisatienetwerk bestaat uit lokale besturen en allerhande organisaties die hun kennis, kunde en netwerk delen.

Europa WSE en Agentschap Binnenlands Bestuur ondersteunen via het Europees Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie (AMIF) deze netwerken om regionale uitdagingen in kaart te brengen en acties op te zetten om aanbod te ontsluiten⁴. De gedeelde ambitie van elk organisatienetwerk is ervoor zorgen dat iedere nieuwkomer in de regio een zinvol participatietraject op maat kan volgen. Binnen elke regio neemt één lokaal bestuur of intergemeentelijke samenwerking de rol van promotor op. De AMIF-middelen dienen om in elke regio netwerkmedewerkers aan te stellen die netwerkleaderschap opnemen. Daarnaast is er budget voorzien voor acties die door het organisatienetwerk worden geformuleerd.

³ www.vlaanderen.be/lokaal-bestuur/samenwerking-fusies-regiovorming-en-verzelfstandiging/afbakening-referentieregios

⁴ www.europawse.be/onze-themas/inburgering

Regionale coalities in functie van sterke lokale participatie

Samenwerking over organisatiegrenzen- en belangen heen: dat is het uitgangspunt voor de regionale organisatienetwerken. De nieuwkomer staat daarbij centraal (*Nothing about us without us*). Technieken uit de casuïstiek (klantreis, service design ...) helpen om te vertrekken vanuit reële drempels en noden, en niet vanuit aannames.

Sterke sociale
verbindingen leggen,
dat doe je niet
enkel in een klaslokaal

Europa WSE ondersteunt de netwerkmedewerkers en de promotoren om alle stakeholders mee aan de ontwerptafel te brengen. Het gaat om een rijke coalitie van diensten en organisaties: de betrokken lokale besturen, middenveldorganisaties, onderwijs- en opleidingsinstellingen, bedrijven, integratiepartners, burgerinitiatieven ... Zo leiden complementaire perspectieven tot betere en meer gedragen oplossingen. Bovendien zorgt co-creatie voor frisse kruisbestuiving en blijvend engagement.

Samen leren is het credo. Een organisatienetwerk breng je niet met een vingerknip in stelling. Dit soort pionierswerk vraagt voortdurende reflectie, monitoring en bijsturing. Het is eigen aan het aanpakken van een complexe uitdaging dat je samen aan de brug bouwt terwijl je erover loopt. Het hoort erbij om bestaande systemen, patronen en geplogenheden te herontwerpen. Uitproberen en experimenteren is een must.

Opportunities voor het lokaal sportbeleid

Steeds meer sport- of vrijetijdsdiensten ondersteunen actief sociaal-sportieve praktijken in hun werkingsgebied. Ter illustratie brengen we graag deze drie voorbeelden:

1. Les Gazelles de Bruxelles biedt nieuwe Brusselaars drie mogelijkheden om de 40 uur van het participatietraject invulling te geven:

- Aansluiten bij laagdrempelig open aanbod: in parken en op pleinen samen wandelen, lopen of dansen.
  - Als vrijwilliger meedraaien: hulp bieden op sportevenementen of bij begeleid bewegingsaanbod in rusthuizen, voor mensen met een beperking ...
  - Een persoonlijk ondernemerstraject: mensen die al sterk staan in een sportdiscipline (bijvoorbeeld een fitnesscoach uit Marokko of een professioneel bokser uit Iran) krijgen professionele coaching om te ondernemen vanuit hun sportvak.
2. Sportaround vzw investeert in Gent in het opleiden van nieuwkomers tot sportlesgevers in verschillende sporttakken. Dit vrijwillig engagement bevordert zelfontplooiing en doorstroming naar de reguliere werking van diverse Gentse sportorganisaties.
  3. In de regio Waasland organiseren diverse partners speeddates, zodat nieuwkomers het aanbod kunnen testen en zo talenten en interesses ontdekken. Hobby's, vrije tijd, verenigingsleven, vrijwilligerswerk ... zijn immers niet in elke cultuur vanzelfsprekend. Nieuwkomers worden in kleine groepjes begeleid en er is kinderopvang voorzien. Zowel meer landelijke als meer stedelijke gemeenten zitten mee in de proefdraai.

Lokale besturen zijn een
prioritaire partner voor
het participatietraject

Het loont de moeite om als sport- of vrijetijdsdienst mee aan de ontwerptafel van het organisatienetwerk in jouw regio te zitten. Het is een uitgelezen kans om potentiële partners te spotten voorbij de *usual suspects*. De investering van tijd en energie levert op: je legt blinde vlekken in je eigen werking bloot, genereert nieuwe connecties over sectoren heen, je pikt verse ideeën op én je neemt invloed op hoe het aanbod aan participatietrajecten in jouw regio er nu en in de toekomst uit ziet. Bovendien is het dé manier om dankzij een regionaal netwerk de lokale sport- en vrijetijdsparticipatie inclusiever te maken voor alle kwetsbare doelgroepen, ruimer dan nieuwkomers.

Een positieve kijk op nieuwkomers

Communicatie is alles, en woorden creëren werelden. Daarom stimuleert Europa WSE alle betrokken partijen om vanuit een opbouwend narratief over en vooral mét nieuwkomers te spreken. Onderstaande principes geven houvast om – gegeven het verplichtend karakter – vanuit een principiële optimistische houding in het verhaal van het participatietraject te staan.

Positief toekomstbeeld > probleem

De toekomst is niet hopeloos. Het integratie- en inburgeringsvraagstuk is geen onoverkomelijk probleem. Dat betekent niet dat we naïef zijn: er zijn best veel drempels om nieuwkomers te laten participeren en polariserende tendensen bemoedigen het veldwerk. Een warme samenleving op poten zetten waar iedereen tot zijn recht komt, is een werk van lange adem. Precies daarom vertrekken we vanuit een 'yes we can' attitude. We zetten in op het potentieel dat aanwezig is in de samenleving.

Mens > herkomst

Als je genoeg teruggaat in de tijd, is iedereen nieuwkomer. Als je ver genoeg vooruit gaat in de tijd, is niemand nog nieuwkomer. We reduceren een nieuwkomer niet tot zijn afkomst. Zoals gezegd:

nieuwkomers zijn individuen met elk hun eigen karakter, parcours en bagage.

Gelijkenis > verschil

We hebben meer gemeen dan we denken: we zijn moeder, zoon of broer; we houden van eten en drinken; we hebben lief, we werken en we vieren feest. Gelijkenis opzoeken werkt verbindend, verschil benadrukken werkt polariserend.

Gelijkwaardigheid > hiërarchie

Tweerichtingsverkeer is een must. We doorbreken het patroon van 'leerling' en 'leraar'. Wat kunnen mensen die in Vlaanderen of Brussel zijn geboren en getogen, leren van mensen met wortels die elders liggen?

Talenten > gebreken

Benomen wat iemand nog niet kan, is de makkelijkste weg. Vanuit een talentbenadering focussen we daarentegen op potentieel, sterktes en succeservaringen.

Empoweren > helpen

Nieuwkomers zijn geen kneusjes die betutteling nodig hebben. We geven kapstokken en handvatten om mensen in hun kracht te zetten. Iedereen blijft regisseur over zijn eigen traject en leven.

Geleerde lessen uit de praktijk

Voorafgaand aan de brede uitrol van het participatietraject in Vlaanderen investeerde het AMIF in 26 proeftuinen verspreid over Vlaanderen en Brussel⁵. Zo kregen 55 steden en gemeenten de kans om gedurende twee jaar volop te experimenteren. Lessen, tips en praktijkvoorbeelden werden via een Lerend Netwerk uitgewisseld. Nadien, in de loop van 2023 en 2024, zijn de organisatienetwerken in de 18 regio's gestart. Intussen is er dus op het terrein al veel geleerd.

We vatten graag vijf belangrijke inzichten samen, zowel op het niveau van het organisatienetwerk als op het niveau van het aanbod.

1. Ontwikkel binnen het organisatienetwerk een gemeenschappelijke visie: hoe kijken wij naar nieuwkomers? Wat vinden wij van belang in ons aanbod? Welke uitdagingen zijn in onze regio prioritair?
2. Droom groots, begin klein. Zet experimenten op en stuur bij. Analyseer bestaand en nieuw aanbod op successen. Doe meer van wat werkt.
3. Werk actief drempels weg richting aanbod, zeker voor de meest kwetsbare groepen: zorg voor persoonlijk contact en begeleiding, organiseer kinderopvang, zet in op bereikbaarheid, schat de taalvereisten juist in, bied kansen om in groep(jes) deel te nemen ...
4. Zorg voor keuzemenu's in het aanbod: het werkt motiverend om verschillende activiteiten te combineren die tot een totaalpakket van 40 uur leiden.
5. Doe beroep op integratiepartners (onder andere AGII) om de nieuwkomer te leren kennen en het aanbod af te stemmen op de vraag. Zorg voor heldere informatie over je aanbod en wees je daarbij bewust van je eigen referentiekaders (beschrijf bijvoorbeeld wat vrijwilligerswerk inhoudt).

Gelijkenis opzoeken
werkt verbindend,
verschil benadrukken
werkt polariserend

We kunnen concluderen dat het participatie- en netwerktraject voor nieuwkomers een opportuniteit is om een inclusief lokaal sportbeleid in de praktijk waar te maken dankzij expertise, netwerk en middelen op regionale schaal. Wil jij vanuit jouw rol een waardevolle bijdrage leveren aan het programma? Neem contact op met het netwerk in jouw regio!

⁵ <https://hiva.kuleuven.be/sites/vierdepijlerinburgering/proefprojecten>

Medegefinancierd door
de Europese Unie

Meer lezen over dit onderwerp?

Zoek in onze Kennisbank:
SPORTPARTICIPATIE, INBURGERING,
SAMENWERKING